

פתיחה

בפרשת השבוע מספרת התורה שכאשר יעקב ירד למצרים, הוא חשש מהדרך וממה שעלול לקרות, ומשום כך הקריב זבחים לא-להי אביו יצחק. כפי שראינו בעבר (ויגש שנה ב'), נחלקו המפרשים מדוע יעקב הקריב דווקא לא-להי יצחק ולא לא-להי אברהם. רש"י (מו, א) פירש על פי המדרש, שהסיבה לכך היא שאדם חייב לכבד את אביו יותר מאת סבו.

הרמב"ן (שם) חלק על רש"י, שהרי גם אם אדם צריך לכבד יותר את אביו, זאת לא סיבה לא להקריב בנוסף גם לאלוקי סבו. משום כך פירש, שהסיבה שיעקב הקריב דווקא לאלוקי יצחק היא, שיצחק מסמל את מידת הדין, וכיוון שיעקב ידע שעם ישראל אמור להיות בגלות במצרים ופחד שהגלות תתחיל בו ויהיו לו צרות לכן הקריב קורבנות כדי להשתיק את מידת הדין, ובלשונו:

"אבל הפסוק הזה יש בו סוד יגלו לנו אותו שם בבראשית רבה (צד, ה), כי כאשר בא יעקב לרדת מצרים ראה כי הגלות יתחיל בו ובזרעו ופחד, וזבח זבחים רבים לפחד אביו יצחק, שלא תהא מדת הדין מתוחה כנגדו. ועשה זה בבאר שבע שהוא בית תפלה לאבותיו, ומשם נטל רשות בלכתו לחרן."

לפני שנבנה בית המקדש הראשון, אין מחלוקת בין הפוסקים שניתן היה ואף מצווה להקריב קורבנות בכל מקום וכפי שעשה יעקב. נחלקו המפרשים בשאלה, האם לאחר שחרב בית המקדש חוזרים לדין המקורי שאפשר להקריב בכל מקום, ובכך נעסוק הפעם. כמו כן נראה את מחלוקת הפוסקים, האם ניתן להקריב בזמן הזה קורבנות במקום בית המקדש.

בית חוני

האם מותר להקריב קורבנות בכל מקום? הגמרא במגילה (י"ע"א) דנה בעניין זה, בעקבות המקדש שבנה חוני, מקדש שנחלקו התנאים (מנחות קט"ב) כיצד הוקם. לפי **רבי מאיר**, שמעי אחיו של חוני קינא בו על כך שנבחר להיות כהן גדול, ורימה אותו לעבוד בבית המקדש בבגדי נשים. הכהנים שראו אותו לבוש כך רדפו אחריו להורגו, והוא ברח למצרים שם הקים את מקדש חוני.

רבי יהודה חולק וסובר שהמקרה היה הפוך. חוני קינא בשמעי אחיו הגדול שנבחר להיות כהן, וכדי להדיח אותו אמר לו שיתלבש בבגדי נשים ויעבוד איתם בבית המקדש. כאשר הכהנים רדפו אחרי שמעי להורגו, סיפר להם שחוני אחיו רימה אותו, הכהנים האמינו לשמעי, ומשום כך חוני ברח למצרים כדי שלא יהרגו אותו, ושם הקים מקדש.

איזה קורבנות

למרות שכפי שנראה ישנה מחלוקת האם מותר להקריב קורבנות כאשר בית המקדש חרב, אין מחלוקת שאסור להקריב מחוץ למקדש בזמן שהוא קיים. כיצד אם כן חוני הקריב קורבנות? **הרמב"ם** (פירוש המשנה שם) כתב, שלמרות שחוני הקים מקדש לה' וכוונתו הייתה לטובה ואף החזיר רבים בתשובה, מכל מקום הוא והכהנים שבבית מקדשו עברו על איסור 'שחוט' חוץ, ובלשונו:

"ויצא בורח מירושלם לאלכסנדריה של מצרים, והקים שם באלכסנדריה בית כתבנית המקדש ובנה מזבח והקריב עליו קורבנות לה' יתעלה, וכך אמרו בית חוני לאו בית עבודה זרה הוא, אלא שעבר על אמרו יתעלה לא תעלה עולותיך. והתקבצו אליו הקבטים המצרים עם כל הנספחים אליהם, וקראם לעבודת ה' ונשמעו לו."

התוספות (ד"ה והעלה) ככל הנראה כי הסכימו שכוונת חוני הייתה לשם שמים, סירבו לפרש כמו הרמב"ם שהוא עבר על איסור דאורייתא. לכן כתבו, שהוא היה מקריב רק נדרים ונדבות שהביאו בני נח, שאין בהקרבתם איסור שחוט חוץ. אמנם גם לשיטתם, אותם הכהנים פסולים היו לעבוד בהמשך בבית המקדש וכפי שכותבת הגמרא, גזירה שגזרו על כל כהן העובד מחוץ למקדש.

עוד הוסיפו **התוספות** (ד"ה לא) ובכך חלקו על דברי **ספר הזהיר**, שלמרות שקנסו את הכהנים לעבוד במקדש, דין זה נאמר דווקא ביחס לעבודה במקדש, אבל אין מניעה שאותם כהנים יעלו לתורה ראשונים, יזמנו ראשונים וכן על זו הדרך. ראייה לדבריהם הביאו מהגמרא במגילה (כד"ב) הכותבת, שכהן בעל מום לא יכול לעלות לדוכן - משמע שדווקא בו יש בעיה ולא בחוני וכוהניו.

קידשה לשעתה

כפי שראינו, לדעת הרמב"ם כאשר חוני הקריב בזמן בית המקדש הוא עבר על איסור שחוט חוץ. אמנם, בית המקדש שבנה המשיך להתקיים גם מספר שנים לאחר החרב, ונחרב בגלל הקיסר אספסינוס, שחשש שמצרים תהפוך למרכז יהודי דתי לאחר שהגיעו לשם סיקריים - קנאים קיצוניים דתיים. השאלה היא האם באותן שנים שרק בית חוני היה קיים, מותר היה להקריב בו?

הגמרא במסכת מגילה (י"ע"א) כותבת בשם רבי אליעזר, שמותר להקריב בבית חוני בזמן הזה מכיוון שסבר, שלאחר שחרב בית המקדש בטלה קדושתו, ואז ממילא החובה להקריב רק בו ולא במקום אחר בטלה. רב מרי בעקבות רבי יהושע חלק וסבר, שלאחר שירושלים התקדשה - קדושתה אינה בטילה לעולם, ומשום כך אסור להקריב לאחר החרב במקומות אחרים¹, ובלשונו:

"אמר רבי יצחק: שמעתי שמקריבים בבית חוני בזמן הזה. קסבר: בית חוני לאו בית עבודה זרה היא, וקא סבר: קדושה ראשונה - קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא. אמר רב מרי: קדושת שילה יש אחריה היתר, קדושת ירושלים אין אחריה היתר. ועוד תנן: משבאו לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד היתר, והיא הייתה לנחלה."

למרות שהגמרא מעלה אפשרות שרבי אליעזר חזר בו, וגם הוא סבר שקדושה לשעתה קדשה לעתיד לבוא ולכן יהיה אסור להקריב בשאר המקומות, **הריטב"א** (שם ד"ה ולא) כתב שאין הדבר כך, ומחלקת התנאים נשארת בעינה (ועיין שם בתירוץ הראשון). כיצד נפסק להלכה במחלוקת זו? נחלקו בכך הראשונים, מחלוקת שמשפיעה על הקרבת קורבנות בזמן הזה:

¹ בטעם הדבר שקדושה ראשונה בטילה בעוד שקדושה שנייה לא, הסביר **הרדב"ז** (תרומות א, ה), שהקדושה ראשונה חלה באמצעות הכיבוש בלבד, ולכן כאשר הוא בטל - בטלה הקדושה. הקדושה השנייה לעומת זאת חלה באמצעות אמירה בפה, כך שהיא אינה תלויה בשליטה בקרקע. **התוספות יום טוב** תירץ, שמכיוון שבבית שני נמסרה הארץ על ידי מלך פרס, הקדושה אינה בטילה (ועיין דבר אברהם ס"י).

א. **הרמב"ם** (בית הבחירה ו, יד) פסק להלכה כדעת רבי יהושע, שהקדושה לא בטלה. בטעם הדבר שפסק כך נימק הכסף משנה (שם) שהחולק על רבי יהושע וסובר שהקדושה בטלה הוא רבי אליעזר - ובמחלוקת זו הלכה כרבי יהושע, וכן פסק ר"י (טור יו"ד שלא). ב. **הראב"ד** (שם) חלק וסבר שהלכה כדעת רבי אליעזר, שהקדושה בזמן הזה בטלה, מכיוון שכך עולה ממספר גמרות, ומשום כך לשיטתו ייתכן שיהיה אפשר להקריב קורבנות בכל מקום, וכפי שהיה לפני שבית המקדש נבנה (אם כי עיין ריטב"א שם).

קורבנות בזמן הזה

להלכה נראה שנקטו רוב הפוסקים להלכה כדעת הרמב"ם, שהקדושה חלה בזמן הזה, וכן האריך להוכיח **הרב קוק** (משפט כהן סי' צו). בעקבות כך דנו הפוסקים בשאלה, האם יהיה מותר להקריב בזמן הזה קורבנות באזור בית המקדש. המקור הראשון לשאלה זו הוא **הכפתור ופרח** (פרק ו'), שהביא עדות על **רבי יחיאל מפריז** שרצה להעלות לירושלים ולהקריב קרבן².

אמנם, כפי שהעיר הכפתור ופרח (אך לא הספיק לשאול את רבי יחיאל שאלות אלו), כדי שיהיה אפשר אכן להקריב קורבנות בזמן הזה יש להסתדר עם מספר שאלות הלכתיות כגון העובדה שאין לנו בזמן הזה כהנים, ושרוב עם ישראל טמא. בעקבות כך דנו האחרונים בשאלה אלו ואחרות, כאשר לכל בעיה הוצעו על ידי חלק מהפוסקים פתרונות שונים:

א. **דין ראשון - קדושת הכהנים**: כדי להקריב קרבן יש צורך בכהנים, אך כפי שראינו בעבר (קרח שנה א', ד') פוסקים רבים נקטו שבזמן הזה יש ספק בייחוס הכהנים, כיוון שככל הנראה במהלך הדורות התבלבלו היוחסין. משום כך כתב **רבי עקיבא איגר** (מכתב לרב קלישר), שאין להקריב קורבנות באמצעות כהנים שכשרותם מוטלת בספק, ובלשונו:

"אבל מכל מקום, כיוון דגדולי רבותינו הריב"ש, ומהרי"ט, הרש"ל, חוט השני והרב מוהר"ש יפה - דנו אותם לספיקות שלא להתיר להם שום דבר שאסור לזרים, איך נמסור להם לעבוד עבודה?! ואין בידינו לעשות עד שיערה ה' ממרום רוחו עלינו להביא הגואל האמיתי להורות בצדק."

חתנו של רבי עקיבא איגר **החתם סופר** (יו"ד ב, רלו), חלק על דבריו משתי סיבות. ראשית, דעת פוסקים רבים שהכהנים בזמן הזה נחשבים מיוחסים ושלא כדעת המהרש"ל והש"ך. שנית, גם אם אכן חלק מהכהנים פסולים לעבודה, מכל מקום כהן חלל שהקריב קרבן, בדיעבד הקרבן כשר, כך שאפשר לסמוך על כך, וכן העלה **החזון איש** (אבה"ע ב, ז) שניתן להקל בעניין זה.

ב. **דין שני - מקום המזבח**: גם אם למסקנה יוכרע שאפשר לסמוך על קדושת הכהנים, בעיה נוספת היא מקום המזבח. הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ב, א) פסק, שמקום המזבח צריך להיות מדויק, ואין משנים אותו ממקומו לעולם. בעקבות כך נקטו **השאלת דוד** (קונטרס דרישת ציון) ו**הרב קוק** (שם, צא), שאין להקריב קורבנות בזמן הזה - דבר שלטענתם אפשר לעשות רק כאשר יש מזבח.

מדוע אי אפשר להקים מחדש את המזבח, על פי נתונים ארכיאולוגיים? **השאלת דוד** (שם, מאמר א) ביאר, שמכיוון שנפלו החומות והחיל, אי אפשר למדוד את המרחק ולקבוע את מקומו. עוד הוסיף, שגם אם ימצאו את מקום המזבח, כתב **המשנה למלך** (בחירה א, יג) שיש לבדוק שאין תחתיו מחילות - דבר שפוסלו בדיעבד, וברור שהממשלה לא תסכים לבצע שם חפירות, ובלשונו:

"לברר מקום המזבח אם הוא ראוי לבנות עתה עליו וזה קשה מאוד, דהא צריך לדקדק מחילות וכיפים ואם יש תחתיו נפסל אף בדיעבד כמו שהביא המשנה למלך (בית הבחירה א, יג) ולא אדע אם תרשה אותם הממשלה לבדוק מקומו ולחפור אם יש תחתיו מחילות וכיפים וכן אם יהי' תחתיו מחילות וכיפים אם תרשה אותם הממשלה לסותמן בעפר:

אמנם, ייתכן שבזמן הזה רבים מהנוקטים שאי אפשר למדוד את מקום המזבח, יחזרו בהם, כיוון שהר הבית נמצא בשליטה יהודית (פחות או יותר), ולאחר מלחמת ששת הימים מדדו חלק ניכר מהמקומות (וגם אם לא השלימו את המדידה כרגע, אולי בשנים הבאות). יש להוסיף בעקיפין, שמותר להיכנס בטומאה למקום המקדש למדוד מרחקים, כפי שמותר להיכנס כדי לבנות.

סברא נוספת להקל מובאת בחלק מהפוסקים, שכאשר הרמב"ם פוסק שאסור להזיז את המזבח ממקומו, כוונתו רק למקרה בו יודעים את מקומו ובכל זאת בוחרים מסיבות כאלו ואחרות לשים אותו במקום אחר. לעומת זאת במקרה שלא יודעים היכן מקום המזבח, ניתן לשים אותו בכל מקום בעזרה, וכך לשיטתם אפשר לעשות בזמן הזה.

ג. **דין שלישי - קורבנות ציבור**: נקודה שלישית שהעלו האוסרים היא, שקורבנות ציבור (כמו תמידין) באים רק מכספי הציבור, כפי שכותבת הגמרא במנחות (סו ע"א) - ואילו כלל הציבור הרי לא מששתף בקניית הקרבן. יש להעיר שהערה זו נכונה רק במקרה בו רוצים להקריב תמידין, אך את קרבן פסח לעומת זאת כל יחיד מביא מכספו.

בפועל

למעשה ישנם החותרים להקרבת קרבן פסח בזמן הזה בהר הבית, מכיוון שהוא נשחט בכל העזרה ואין צורך במזבח, וכן משום שניתן להקריבו בטומאה. רבים בכל זאת לא נוהגים כך מטעמי שמרנות וחשש לשנות, או בגלל סברת **הציץ אליעזר** (י, ה) שכתב, שכפי שראינו בניית המזבח והקרבת הקרבן מעוררת קשיים לא מעטים (ויש עוד מספר שלא צוינו) - ואין טעם להיכנס לבעיות הלכתיות.

לאחר מלחמת ששת הימים **האדמו"ר מחב"ד** (שיחה בפסח תשכח) הורה להימנע להיות בפסח בירושלים, מחשש שמא אכן חייבים בקרבן, ואז מי שאינו מקריב חייב בכרת. אמנם לאחר זמן מה חזר בו מהוראתו, בגלל שהשלטון היהודי במקום הורע לאחר שנמסרה השליטה בשטח הר הבית לידי הערבים, ופקע החיוב בגלל חוסר היכולת.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...

² לכאורה מדברי הגמרא בסנהדרין (יא ע"ב) הכותבת שרוב גמליאל שחי לאחר חרבן הבית, התעסק בהקרבת גזלות - משמע שאין בעיה להקריב גם לאחר החרבן, וכן כתב **השאלת יעב"ץ** (א, פט). אמנם, כפי שהעיר **הרב אשר וייס** (מנחת אשר, פקודי) אין הכרח לכך, שהרי הר"ן מפרש שהם רק התעסקו בהלכות אלו שלא ישכחו, ולא שהקריבו בפועל.

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com